

Az osztályszellem kifejlesztésének módszeréről.

Minden tanárral előfordult már, hogy olyan osztályra akadt, ahol szinte minden erőfeszítése hiábavalónak bizonyult, ahol sem a jó szó, sem a szigorúság, sem a legkülönbözőbb módszertani fogások sem vezettek eredményre. Ahol a tanulókat nem lehetett megmozgatni, ahol szánalmasak voltak a számonkérés eredményei. Ahová, bizony, nem szívesen ment be a tanár. Pedig az ilyen osztályban is voltak jófejű fiúk, sőt egyenként igen kedvesek és szolgálatkészek is voltak közöttük, de együtt — az osztály közösségében, csődöt mondott az irányukban kifejtett minden jószándék. Ugyancsak előfordulhatott már minden tanárral, hogy tanított olyan osztályban, ahol nem voltak egetverő tehetségek, sőt jeles is alig akadt a tanulók között, mégis jószándék, buzgalom, kedvesség töltötte el a fiúkat úgy, hogy öröm volt közéjük menni.

Nyilvánvaló, hogy az előbbi esetben valami hiányzott, mégpedig éppen az, ami a második esetben megvolt: a jó osztályszellem.

Az első osztályban összeverődő kicsinyek 10—20 népiskolából kerülnek együvé. Alig ismerik egymást. Hamarosan kisebb csoportok alakulnak, ezek a tízpercekben egymásközött beszélgetnek, játszanak. Ellkülöníteni igyekeznek magukat a többi társuktól, s ezért rendszerint még valami titokzatos vagy tréfás nevet is adnak az együttesnek. Az egyik csoport talán a tigrisek, a másik a zöldnyakúak csoportja. Rendszerint rövid ideig tart egy-egy ilyen csoport élete, mert tagjai nem nagyvonalú állhatatosak. Újabb és újabb csoportok alakulnak és így ez az első esztendő a folytonos forrás, társkeresés kora.

Nem más ez, mint az ember egyik ősi ösztönének megnyilatkozása. Gyökerében az egyedülállás gyöngeségének és erőtlenségének átérzését viszont a társak megtalálásakor a társi viszonyból fakadó erő, biztonság érzését kell feltételeznünk. Amde hamarosan elmúlik ez a korszak és a második évben már a cserkészlet tipikus kora következik, míg a harmadik-negyedik osztálytól kezdve az egyén önálló életének kezdő típusait figyelhetjük meg. Ekkor már ismeri az ifjú környezetét, tanárait és társait, már nem érzi annyira szükségét a társas viszony adta erőnek és beéri talán egy-két jól-rosszul megválasztott baráttal is. De ez a barátság, — különösen a nagyvárosban — csak az iskolában eltöltött időre korlátozódik. Nem ritka a teljes baráttalanság sem.

A társkeresés korában számos felszínen lévő vagy csupán ösztö-

nős haimam is megnyilatkozik. A figyelmes osztályfőnök hamarosan észreveszi, hogy kik a magabiztosak és kik azok, akik oltalmazó szárnak alá bújnak. Kik azok, akik több csoportban is cselekvő személyek és kik azok, akik teljesen visszahúzódnak. A jó osztályfőnök egyhamar észreveszi a mozi vagy a ponyva hatását, de megláthatja az ideális gondolkodás kezdeti megnyilatkozásait is. Mindezt megfigyelheti a maguk egyediségében, a szülők származásától, állásától és anyagi helyzetétől elvonatkoztatva is. Sok esetben tapasztalható a tanuló latens ösztönműködése is, még pedig mindkét végletben, jó és rossz irányban egyaránt.

Mintthogy az első osztályban majdnem karácsonyig nem folyik olyan ütemben a munka, mint később, a tanulóknak több idejük van egyéni életükkel való foglalkozásra és így több is a lehetőség egyéniségük megnyilatkozásaira. Való, hogy ez az egyéniség még merőben kiforratlan, s még hatalmas átalakulások előtt áll. Mégis szemmel kell tartani már ebben a korban is az egyéniség fejlődését, mert az eleve beteg ösztönélet megnyilatkozására már ilyenkor is sor kerülhet. Fontos feladat hárul ezért az osztályfőnökre már a társkeresés korában megnyilatkozó ösztönjelenségek megfigyelése szempontjából is.

Bármennyire is áll a tétel, hogy ahány tagja van az osztálynak, annyi az egyénisége, mégis ezeknek az egyéniségeknek nagy része közeli rokonságban áll egymással. Mivel még nem kifejlődött, hanem fejlődésben lévő egyéniségekről van szó, olyan egyéniség-találkozások, oly érdeklődési körök is felfedezhetők lesznek, melyek alkalmasak arra, hogy egy-egy osztály túlnyomó részének fölös energiáit lekössék. A tanulmányok végzése mellett ugyanis még igen sok energia található fiainkban. Ezeknek számontartása, illetőleg leköltése az osztályfőnök elsőrendű feladata. Ha például negyven főből álló osztályban csupán húsz tanulót is tud eleinte ily módon magával ragadni, a további tíz is bizonyára egyhamar csatlakozni fog, amint valamilyen eredményt látnak. A fennmaradó mintegy tíz tanuló aztán az, »akkikkel semmit sem lehet kezdeni.« Ezek azok, akiknek genetikus ösztönéletük egyénibb, mint a többi harmincé. »Kain és Ábel« harcukban még Ábel van a felszínen, de a Kain-tényezők olyan erősek, hogy azok megnyilatkozásainak elfedése felemészti az ifjú maradék energiát. Ha az osztályfőnök erről a tízről leveszi a kezét a fenti jelző alapján akkor ezek valóban olyanok lesznek, hogy »nem lehet velük semmit sem kezdeni.« Éppen ezért a harminc irányítható kevesebb gondot okoz a jó osztályfőnöknek, mint ez a tíz. Mert az ilyen tízzel egyénileg kell foglalkoznia. A többenél is fontos a körülmények, a származás, az otthon, a környezet tanulmányozása, de ezeknél elengedhetetlen. Jó szemmel, figyelő tekintettel és amindig nyitott szívvel történő közeledés ezekhez a bizonyos mértékben valószínűleg patológikus lelkekhez szinte orvosi szerepre kötelezi az osztályfőnököt. Miként az orvos is gyógyít, úgy az osztályfőnöknek is az a feladata. De amiként lehetséges, hogy az orvos sem tud meggyógyítani, az osztályfőnök munkája is lehet, hogy eredménytelen marad. Egyeseknél ugyanis erősebbek a genetikus tényezők, hogysem a harcot velük eredményesen fel lehetne venni. Az ilyen szélsőséges esetben az osztályfőnöknek az a kötelessége, hogy többi gyermekét védje, és

azt kivel boldogulni nem tudott, végül is a szülőknek vagy velük a helyzetet megértetve, megfelelő más iskolának, esetleg pszichológus orvosnak kezébe adja. Az eltávolítás ilyenkor rendszerint az érdekelt tanuló jól telogott érdekeinek is teljesen megfelel. Az új, megfelelőbb környezetben ugyanis gyakran annyira magára talál, hogy előbbi fonák magatartásformáit is teljesen levetkőzi.

Emlékezem egy gyászos VI. osztályra. Gyenge tehetségű tanulók nagy számban voltak az osztályban, de a jobb képességűek felkészültsége is száználmas volt. Az osztályfőnök szerint az osztályban valóságos kontraszelekció történt. T. i. a IV. osztály végén a jó tanulók mind eltávoztak ki hadapródiskolába, ki pedig kereskedelmibe vagy tanítóképzőbe, s csak a gyengék maradtak meg. Ezek a gyengék aztán magukkal ragadták a jobbakat is, s így az osztály nívója igen mélyre süllyedt. Ezenkívül, megítélésem szerint, bizonyára az osztályfőnököt is súlyos mulasztás terhelte. A széthullott osztály képe mutatta ugyanis is, hogy osztályfőnöki teendője szinte csak abban merült ki, hogy a hiányzókat, meg az igazolásokat bevezette az osztálykönyvbe. Valójában nem vezette osztályát, nem irányította fiait. Hagyta őket a maguk útján haladni, a helyett, hogy akár fennszóval, akár sugalmazva irányította volna őket.

A tehetség nem biztos fokmérője az osztálynak, miként az egyén értékét sem csupán tehetsége dönti el. A társadalom szempontjából is nagyobb érték a kevésbé tehetséges, de szociális érzéssel telt jó akaratú, kötelességét teljesítő személy, mint az a szociális kötelességét hanvaugul teljesítő, megbízhatatlan lény, ha még annyira tehetséges is.

Ebben a fenti osztályban is nem az volt a hiba, hogy a gyenge tehetségű tanulók domináltak, hanem az, hogy a szociális közösségi érzést merőben nélkülözték, jóakaratról szó sem volt, a kötelességmulasztás pedig megrögzött szokássá vált.

A tehetség eredendő tényező, melyben a nevelésnek, oktatásnak csupán mellérendelt szerepe van. A szociális érzés, a jóakarát, a kötelességteljesítés is eredendő tényezőkre vezethető vissza, de nevelés útján formálható, emelhető, erősíthető. Ha tehát az osztályfőnök csupán a tehetséggel törődik, akkor tulajdonképpen alig végzett valamit, mert dolgának csupán a sokkal könnyebbik végét fogta meg. Annál nagyobb a felelőssége a formálható tényezők esetében.

Ez a munka már az első osztályban kezdődik. Az első lépés a bizalom elnyerése. Ezután csakhamar a sugalmazott irányítás következik. A társkeresés kora ez. Milyen durva hiba lenne, ha akadna oly tanár, aki a csoportosulások láttán, kis diákjaira rákiáltana, hogy nem egyesületesdit vagy rabló-pandúrt jöttek ide játszani, hanem, hogy megtanuljanak deklinálni! Nehezen képzelhető el oly gyermek, aki erre abbahagyná a rabló-pandúrt és lelkesedéssel hozzálatna a terra vagy a hortus hajlítgatásához. Hiba lenne az ilyen fellépés, egyrészt mert eredmény nélkül maradna, másrészt, mert az ilyen tanár attól a pillanattól elvesztette növendékeinek azt az érzését, hogy benne ne tanár urat, hanem idősebb barátjukat, megértő vezetőjüket lássák, aki, ha kell, erős kezű, de akinek minden cselekedete mindig szeretetből fakad. A jó osztályfőnök a társkeresést, mint fölös energiát értékei és mind saját egyéniségének, mind fiai egyéniségének meg-

felelően oly irányba tereli, hogy ez a fölös energia vagy egyesüljön a kötelességteljesítés aktív energiájával, vagy pedig irányított aktív energiává váljék és az iskolai nevelés valamely tényezőjének serkentőjévé legyen.

Figyelemmel kell lenni azonban arra, hogy minden, ami újszerű, hamarosan veszít izgalmas voltából. Ezért az osztályfőnöknek állandóan újabb és újabb tervekkel kell előállania. Osztályszavalóverseny, — vadgesztenyegyűjtés, — osztálykiállítás, — ki tudja szebben lerajzolni Magyarország térképét, — hogyan díszítsük fel osztálytermünket. stb. Ezernyi új és új feladat adódik, mely mindig színessé és elevenné teheti az osztály életét és átszínezi a mindennapi szürke eseménytelenségét. Bizonyos, hogy mindazok, kik a későbbi életükben nem szívesen emlékeznek vissza diák éveikre, éveket járhattak iskolába anélkül, hogy előírászerű kötelességeiken kívül bármi mást, ami változatosságot, színt, szemlélettágító és lelkesítést jelenthetett, átéltek volna.

Már az első osztály ilyen lekötése hamarosan meghozza a gyümölcsét. Ilyenkor már súlyosan esik latba egy-egy megróvó tekintet vagy figyelmeztetés. Miért? Az osztály már közösséggé vált. Közös célok, közös erővel történő megvalósítására alakult közösséggé, melyet az osztályfőnök irányít. A megróvás pedig ilyenkor már nem azt jelenti, hogy 4-es lesz belőle, majd bukás, hanem ennél sokkal többet. A megróvott ilyenkor érzi, hogy helye megingott a közösségben, mert nem felelt meg a követelményeknek. Félti helyét a közösségben, szégyenli, hogy vele ilyen történhetett. Félt, hogy kiesik a közösségből. Ez az utóbbi pedig, — úgy érzi — katasztrofális lenne számára, mert ismét egyedül maradna, ismét társtalan lenne. Ehhez járul még valami, ami szintén döntő tényező. A gyermek ugyanis igen önző és kegyetlen. Az ilyen gyermekkel szemben, a többi nem annyira sajnálkozást, részvétet, mint inkább kárörömet érez, jóllehet pár pillanattal előbb még egy szív-egy lélek volt vele. Megrovott barátunk is érzi ezt, mert ismeri társait és magát és fél ettől akárörömtől, amely most őt sújtaná.

Igy múlik az első év és mikor a második osztályba jönnek a tanulók, az osztályfőnöknek szinte alig kell mást tennie, mint figyelmesen örködni, hogy a már kialakult közösségi szellem törést ne szenvedjen. Újabb nehézségek csak a pubertás korában állanak elő. Ha azonban a kölcsönös bizalom már eleve megvolt, akkor az újonnan felmerülő nehézségeken is hamarosan túl lehet esni.

Sok esetben nehézséget jelent és az osztályközösség szellemének kárára van az idegenből jött vagy ismétlődő tanuló megjelenése. Ha gyengén tartott osztályról van szó, ha az osztályszellem nem teremtett erős lelki egységet, akkor a jövevények hamarosan meg fogják tépázni az osztály együttes eredményeit. Ha pedig az osztály nem is ismert közös szellemiséget, akkor az újonnanjövők szinte teljesen szétzilálják az osztályt. Az erős, a jól megalapozott szellemű osztály viszont mindazokat a jövevények közül, akik hasonulásra hajlamosak, szívesen befogadja, míg azokat, akik semmiféle jóindulatról sem tesznek tanúságot, magából végleg kirekeszti.

Az osztályfőnök munkájának különösen a *tanév első hónapjaiban* kell erősen figyelmesnek lennie. Ebben az időben valóban mindig osztályánál kell tartózkodnia. Sűrűn kell kirándulásokra mennie, az otthoni helyzeteket különösen ebben az időben kell alaposan tanulmányoznia.

Minden közös munka, mely nem csupán az előírt köteleességek elvégzésére irányul, hanem ezen felül a szellemi-lelki kapcsolatok kiépítését célozza, olyan többlet-energiát termel, amely nemcsak megteremti, hanem ébren is tartja az osztályszellemet. A kamatos-kamat számításal „*accusativus cum infinitivo*”-val, vagy a Tisza jobboldali mellék folyóinak szüntelen felsorolásával nehezen lehet közös szellemiséget teremteni. Mindezek más lapra tartoznak. Miként más a tudás és más az érzelmi élet, úgy más a gimnaziális anyag ismerete és más a lelkeség is. De magának a tantervi anyagnak is nagy befolyása lehet a lelkeség alakulására. A közös munkára, a közös célra felajzott diákok, a fölös energia lekötése útján ezt észre sem veszik. Közös lelkesedésük nemcsak a közös munka gyönyörét oltja beléjük, hanem a szebbé-rosszábbé váló öncélú érzelmeket is. Vonatkozik ez mind az erkölcsi, mind az értelmi érzelmekre is. A közös és öncélú érzelmek ilyen alakulása, — éppen a közös feladatok adta alapoknál fogva — megteremti azt a közös szellemiséget, amit már egészséges osztályszellemnek is nevezhetünk.

Szerencsés az az osztály, melynek olyan osztályfőnöke van, aki ezt a szellemiséget ki tudja alakítani. Szerencsés az olyan osztály is, — amely az osztályfőnök nélkül is megteremti az egészséges közösségi szellemet. Kivételesen szerencsés esetről szólhatunk ilyenkor. „Az ilyen osztályban olyan fiúk váltak hangadóvá, akikben minden képesség meg volt arra, hogy társaikat magukkal ragadják a nemesen szebb és jobb felé. Sokkal gyakoribb ilyenkor azonban az az eset, amikor az egész osztály egységes arcvonalat alakít az osztályfőnök és a tanárok ellen.

Egy pillanatra időznünk kell ennél a kérdésnél; az osztályhangadók szerepénél. Ugyancsak idetartozik a vezéregyéniségek kérdése is. A kettő t. i. nem ugyanaz. Míg a vezéregyéniség a vezetésre nemcsak vágyik, hanem vezetői képességekkel is rendelkezik, addig a másik csoport, a hangadók csoportja, csupán mintegy a vezérkar szerepét játsza. Ily értelemben lehet ez a csoport élesítő hatása, de lehet romboló, bomlasztó eredményekre törekvő is. A hangadóban is van bizonyos vezéri hajlam, vagyis ösztönmegnyilatkozásaik erre feszítik energiáikat. Ha rendelkeznek megfelelő testi vagy lelki alapfeltételekkel, alakkal, hanggal, fellépéssel, és eszések, komolyak, stb. misem állja útjukat, hogy vezéreké ne fejlődjenek. Ha azonban a szükséges jegyek egyike-másika vagy a szükséges jegyek közül több is hiányzik bennük, akkor lelki berendezettségüknek megfelelőleg arra is képesek, hogy hiányaikat nyugodtan mérlegeljék és elismerjék. Ilyenkor vagy azonos érzékeiknek hangot is adni tudó barátokká lesznek, vagy pedig fellép bennük az alacsonyabbrendűség érzése. Ez az érzés vagy féltékenységgel, visszahúzódással párosul, vagy mint bomlasztó, erőket szétforgácsoló lelkeség fejt ki káros hatását.

Az osztálynak szüksége van ezekre a hangadókra, még pedig természetesen a konstruktív élesztő szerepét vállalókra. Az osztályfőnök helyesen ismeri fel a helyzetét, ha ezeket a fiúkat segítő társainak tekinti. A legtöbb széthullott osztálykép eredője éppen az, hogy az osztályfőnök nem ismerte fel a hangadók szerepét és nem vette észre idejében a destruktív ösztönhajlamú osztálytagok működését. Talán csak akkor eszmélt rá ezek jelentőségére, mikor osztályában a bajok súlyossága már szembeszökő volt. Ilyenkor a gyors operáció, a romboló értelemben hangadók gyors eltávolítása a cél, hogy a többi, talán már szintén beteg, de még meggyógyítható osztályrészleg megmenekedjék. Célszerű ilyen esetben, némi idő elteltével osztályfőnökcsere is gondolni.

Az osztályfőnökcsere különösen azok szempontjából bír jelentőséggel, akik ösztönhajlamaik folytán vezéregyéniségek lennének, de bizonyos hiányaik miatt eddigi osztályfőnökük hatására alacsonyabb rendűség érzéséből fakadó féltékenység és visszahúzódás hatalmasodott el bennük. Ezekben néha hajlamaik szerint is sok érték rejtetik, de ezt hiányérzeteik miatt szinte készakarva elnyomják. Igen sok kiróbanásnak és további romlásnak lehet elejét venni, ha az új osztályfőnök felismeri az ezekben a tanulóban rejlő energiákat s megfelelő irányban hasznosítja is azokat. Az osztálykép egysége igazán úgy érhető el, ha az ilyen tanulók is megtalálták méltó helyüket az osztálytársadalomban.

Talán a legsúlyosabb kérdések egyike a vezéregyéniségek problémája. Az első osztályban, a kezdő fokon, a csoportalakítás fokán az irányítani, parancsolni tudók, az u. n. vezéri egyéniségek nagy tevékenységet fejtenek ki. Az egyes vezérek közt nagy vetélkedés üti fel a fejét és a vezérek a legkülönbözőbb eszközöket s módokat is felhasználják, hogy a vezethetők táboraiból minél több hívet szerezzenek maguknak. A vezéri harc eredménye, hogy egyre többen vezetnek el a vezérek közül s végül talán csak ketten maradnak a porondon vagy talán egyetlen vezér elismerése alakul ki. A III., IV. osztályig itt nincs is különösebb baj, de ekkor a testi átalakulás lelki változásokkal is jár mind a vezetettek sorában, mind a vezéri sorban. A vezér letörik, mások indulnak küzdelembe, de az egyetlen vezér elismerése rendszerint már nemigen következik be. A szellemi beállítottságuk ugyanis más csoportot alkotnak, mint a testi beállítottságuk. Ezek is megcsúsznak: Egy részük a testi erő és ügyesség lelkes hívévé válik, míg mások, kikben a másik nem iránti érdeklődés erősebben dominál, a széptevők csoportját fogják alkotni.

Nem kétséges, hogy kezdetben miként a diákok sem ismerik egymást, a tanár sem ismeri kellőképpen diákjait. De az igazi értékeket, ha korán megnyilatkoznak, a tanár mégis csak hamarabb ismeri fel, mint fiai. Még sem vezetne célhoz, ha a tanár, elsősorban az osztályfőnök, azonnal erős kézzel nyúlna bele az osztály életébe azért, hogy a vezéregyéniség támogatását korán megkezdene. Könnyen csatlódhatik ugyanis és akkor egyrészt már nehéz mást helyezni a vezető helyre, másrészt ez bizonyos tanári tekintélyrombolást is jelentene. Hiszen a diákok ugyancsak nyiltszeműek s hamar meglátják, ha vala-

különösképen ismét tanáruk. Ily tévedéskor pedig úgy fogják érezni, hogy — ime — tanáruk sem képes a kellő megismerésre.

Egy félév is eltelik talán, míg az osztály képe a kellő forrongás és vezérvetélkedések után lehiggad, illetőleg a tanulók is többé-kevésbé tisztán látják egymás értékeit. Ha ilyenkor lép elő az osztályfőnök, az a diákok szemében a sajátmaguk igazának elismerését jelenti. Az elismert vezér sokkal nagyobb hatással lesz társaira, mintha erőszak útján felső vagy külső befolyásra került volna az élre.

A jól szervezett osztályban mindig fellelhetők ezek a konstruktív vezetők. Ezeknek megválogatása és kellő támogatása az osztály alakulására döntő. Hiába a legjobb osztályfőnök minden munkája, ha nem állanak mellette a »vezérek«. Ezt ugyan másként is lehetne mondani. Ha ugyanis az osztályfőnöknek nincsenek »emberei«, akkor már nem is nevezhető jó osztályfőnöknek.

Ritka eset hogy a kezdetben vezérségre jutottak mindvégig, nyolc éven át vezérek maradhassanak. Az ifjú természetes fejlődése kiváltja a különböző érdeklődési körök megnyílását, az ösztönös élet további megnyilatkozását, kifejlődését. Ezért kell az osztályfőnöknek állandóan résen lennie s nem szabad nyugodtan arra gondolnia, hogy »emberei« az osztály bizalmát állandóan bírják. Lehet, hogyha nem figyelmes, egyszerre csak azt veszi észre, hogy osztálya elpártolt eddigi vezéréstől és így az irányítás szinte már ki is siklott kezéből.

Az osztály állandó figyelemmel tartása és konstruktív szellemű irányítása alakít olyan szellemiséget, melynek elérésére törekszünk. Megnyilatkozik ez az egységes tevékenységben, a fellépés közös megnyilatkozásaiban. Így az iskolai munkában éppen úgy, mint a szorosán vett anyagelvégzés melletti más iskolai tevékenységben is, a kivonulások, ünnepélyek rendezése, stb. alkalmával. Végül elérhetjük az osztályszellemnek és összetartásnak azt a fokát, hogy kikerülve az iskolából az összetartás érzése nemcsak egy-két évig él bennük, hanem akár évtizedeken át is.

Ilyen osztállyal lehet igazán építő munkát végezni, az ilyen osztályt lehet, valóban, az iskolai munka közösen eredményes irányába terelni. Az ilyen osztályt lehet végül igazán a társadalom, a haza szolgálataiba állítani.

Kalákát tartanak a székelyek, közös erővel építik fel a házat, a csürt, segítik egymást a szántásban, vetésben. A közös sors, a közös küzdés, a létfenntartás közös nehézségei, az egymásra utaltóság teremtette meg a kaláka gondolatát. Nem irányított evolúció eredménye. Talán éppen ezért erős és maradandó.

Az osztályfőnök munkája az osztály közös gondolkodási és cselekvési síkjának megteremtésekor elsősorban nem vegetatív vagy adminisztratív célzatú, hanem mélyebb, mert a cél: a közös lelkiség kialakítása. Nehezebb ez a munka, de ugyanakkor magasztosabb is. Igaz nevelői tevékenység.

Nyolc év nagy idő! Különösen akkor, ha a lélekcsiszolás idején, nyolc éven át, nap nap után azonos munkára gyűlnek össze az ifjak. Bármily nagyszerű legyen is az osztály érettségi vizsgálatának tanul-

mányi eredménye a valódi érettséget ez még nem bizonyítja. A tudás elsősorban öns érdek. Ha ugyanakkor az együvé tartozás és együtta munkálkodás szociális gondolata nem vált lényük egyik legfontosabb tényezőjévé, nem értük el velük a nevelés igazi célját. Az igazi érettség az, ha fiaink-leányaink anyagbeli tudás mellett a jó szellemű osztályban magukba szívták a társadalom, a haza szolgálatának, nem csupán szólamaít, hanem a cselekvő tevékenységét.

Nevelős Agoston

A gyermek tárgy- és térszemlélete fejlődésének vizsgálatából folyó pedagógiai következtetések.

A genfi neveléslélektani (Rousseau) intézet világhírű pszichológusa J. Piaget »La construction du réel chez l' enfant« című, 1937-ben megjelent művében foglalkozik az egészen kicsi gyermek tárgy- és térszemlélete kialakulásának vizsgálatával.

Mint hogy Piaget kutatásaival a két éves korig jutott még csak el, engem itt az érdekel, hogy az úgynevezett iskolás korban három-tizenhárom éves életkorban, hogyan fejlődik tovább a gyermek tárgy- és térszemlélete? Természetesen ez többágú vizsgálatot igényelt volna, amit maga Piaget professor egynehány munkatársával vállalt is már. Én tehát csak egy részterületet jelöltem ki magamnak és a gyermeknek a legegyszerűbb mértani testekkel szemben való állásfoglalását és e szemlélettel kapcsolatos lelki funkcióit vizsgáltam.

Sokak megfigyelése szerint a gyermek szemléletei a globálistól haladnak a kívül jól határolt, bensejükben jól tagolt tárgyszemléletek felé. Ez az elvi megállapítás sok pszichológus művében megtalálható, azonban sem a részletekről, sem a fejlődési fokokról és e fokok sajátosságairól nem nagyon írnak. Az én célom tehát az volt, hogy 3 éves életkortól 13 éves életkorig szembeállítom kísérleti személyeimet bizonyos egyszerű mértani testekkel, mint a kocka, téglalap, henger és kúp. Bizonyos metszetekre vonatkozólag adok nekik instrukciót s mielőtt a késsel felválnám a (plasztilinből, gyúrható anyagból készült) testet s megmutatnám a kérdett metszett felületet, kikérdezem érzéki tapasztalataik és elképzeléseik felől. A kísérletek folyamán kiáltott feleletekből, okoskodásból, a válaszként rajzolt képekből s hozzáfűzött megjegyzésekből és magyarázatokból állapítom meg, hogy miként halad a gyermek s mily fokokon át a geometriai testek konkrét külső képének látásos-tapintásos percepcióitól a lényeges alkotó elemeket kiemelő, a belső szerkezetet abstraháltan elképzelő, alkatviszonyokat felismerő szemléletig, miként képes a gyermek az aktuális látási-tapintási benyomásoktól elvonatkozva, csupán a lényeges vonásokat emlékképként alapul megtartva, a testek alkotó elemeit egybe szerkeszteni, lehetséges metszeteit képzeleti szemlélésben megteremteni és helyesen lokalizálni.